

Відгук
чи
кваліфікацій
спеціалізація
ДФ 26.889.001
1. 2. 2017

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Бенько Надії Миколаївни

на тему: «Державне регулювання відтворенням
людського капіталу в інноваційному розвитку країни»

на здобуття ступеня доктора філософії

в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

зі спеціальності 051 «Економіка»

Ступінь актуальності обраної теми. Дисертаційна робота Бенько Н.М. присвячена дослідженню теоретико-методичних та практичних засад державного регулювання відтворенням людського капіталу в інноваційному розвитку країни. Актуальність даної проблеми обумовлюється тим, що враховуючи економічні, політичні, фінансові та інші чинники, які впливають на відтворення людського капіталу, необхідно впроваджувати нові інструменти та підходи у державному регулюванні відтворення людського капіталу оскільки стратегічними напрямками розвитку України є розбудова інноваційної моделі економіки, соціально економічна спрямованість державного регулювання та інтеграція в європейський економічний простір.

За таких умов ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності національної економіки є людина з її унікальними здібностями й можливостями, що стає рушійною силою в розбудові нової моделі інноваційної економіки. Розвиток людського капіталу виступає головною умовою прискорення науково-технічного прогресу, ключовим фактором формування нової моделі інноваційного розвитку економіки.

Потужна роль у формуванні та розвитку людського капіталу належить державі. Але на сьогодні в Україні, коли пріоритетом та стратегічним курсом виступає економіка інноваційного розвитку, побудована на економіці знань, склалися несприятливі умови для відтворення людського капіталу. Для України

пошук нової моделі функціонування системи державного регулювання відтворення людського капіталу є актуальною та об'єктивною потребою, яка дозволить зміцнити конкурентні переваги країни в умовах глобальних викликів та загроз XXI століття. Вище зазначене актуалізує завдання удосконалення державного регулювання відтворення людського капіталу країни.

Дисертація виконувалась згідно плану науково-дослідної роботи ВНЗ «Національна академія управління» за темою «Інноваційно-інвестиційні чинники сталого соціально-економічного розвитку» (номер державної реєстрації 0116U003934), де автором досліджено проблемні питання державного регулювання відтворенням людського капіталу в Україні.

Вказане переконує в актуальності обрання теми дисертації, ідентифікації предметно-об'єктної сфери, мети та завдань представленого дослідження.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Сформульоване дисертантом наукове завдання обґрунтування теоретичних положень і розробки практичних рекомендацій державного регулювання відтворенням людського капіталу знайшло нове вирішення в представленому дослідженні. При цьому автором дисертаційної роботи використана достатня кількість інформаційних джерел, зокрема наукових праць, матеріалів нормативно-правового, статистичного та аналітичного характеру. Виклад матеріалів дослідження в дисертації є логічним та послідовним. Окреслені завдання дослідження є вичерпно сформульованими в контексті поставленої мети, а залучення необхідного методичного інструментарію дозволило автору отримати необхідні наукові результати для досягнення мети дослідження. Зміст дисертації відповідає її темі. Рекомендації автора, висвітлені в дисертації, пройшли практичну апробацію, що підтверджується відповідними документами. Зазначене є свідченням достатнього рівня обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. У дисертації визначено мету дослідження, яка полягає у подальшому розвитку теоретико-методологічних та науково-методичних положень державного

регулювання відтворенням людського капіталу для удосконалення механізму державного регулювання відтворенням людського капіталу в Україні. Відповідно були поставлені завдання теоретичного, методичного та прикладного характеру. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає підстави констатувати, що в цілому автору вдалося вирішити завдання та досягти поставленої мети. Завдання співвідносяться з ознаками наукової новизни дослідження, що свідчить про оригінальність обраних автором шляхів вирішення зазначених завдань.

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертаційній роботі, є обґрунтованими з теоретичної і методичної точки зору та достовірними, базуються на сучасних теоріях, працях зарубіжних та вітчизняних науковців щодо відтворення людського капіталу, аналізі статистичних даних. Крім того, наукові положення підтверджені вітчизняним досвідом відтворення людського капіталу країни.

У процесі дисертаційного дослідження використовувалися наступні методи: порівняння – для визначення сутності понять; аналіз – для визначення кількісних і якісних характеристик людського капіталу, обсягу людського капіталу у загальному багатстві; синтез – для визначення компонентів та показників людського капіталу, як об'єктів управління і оцінювання; індукції і дедукції – для визначення підходів до сутності та аспектизації компонентів людського капіталу, методики оцінювання стану та розвитку людського капіталу. Спеціальні методи: групування – для виділення видів людського капіталу на мікро і макро рівні, визначенні аспектів компонентів людського капіталу та їх результативності, узагальнення показників людського капіталу; таблично-графічний – для систематизації типів, компонентів, показників та аспектизації людського капіталу; аналізу на мікро і макро рівні – для визначення тенденцій розвитку людського капіталу, підходів оцінювання людського капіталу тощо.

Об'єкт, предмет та мета роботи логічно пов'язані. Об'єктом дослідження є державне регулювання відтворенням людського капіталу. Предметом дослідження є теоретичні основи та методичні засади державного регулювання відтворенням людського капіталу.

Дисертаційна робота має логічну структурну побудову, її зміст повною мірою розкриває тему наукового дослідження. Між розділами та підрозділами роботи є належний взаємозв'язок, всі розділи містять рисунки, таблиці, посилання на літературні джерела. Наведені в роботі дані підтверджені в ході дослідження. Висновки до розділів дисертаційної роботи та загальні висновки до неї є логічними й підтверджені результатами апробації на 7 науково-практичних конференціях, публікацією у наукових спеціалізованих виданнях, впровадженням авторських пропозицій у діяльність відповідних організацій.

Отже, вищезазначене дає підстави стверджувати, що основні положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи достатньо обґрунтовані і достовірні.

Дисертантом отримані результати, що містять елементи наукової новизни. До найбільш значущих здобутків можна віднести такі:

- запропоновано системно-компонентний підхід у трактуванні поняття людський капітал, що на відміну від існуючої практики, враховує склад і взаємовідношення утворюючих його компонентів та їх аспектів, розкриває внутрішню організацію людського капіталу (п. 1.1);
- запропоновано теоретичне обґрунтування домінантів відтворення людського капіталу, що на відміну від існуючої практики, включає політику регулювання ринку праці, національну модель боротьби з безробіттям, працездатність населення, вартість людського капіталу та індекс людського розвитку, що в сукупності дозволить забезпечити інвестування, розвиток та управління людським капіталом в Україні (п. 1.3);
- розроблено класифікацію видів відтворення людського капіталу для аналізу, оцінювання та інвестування в людський капітал на різних рівнях та класифікацію пріоритетних чинників впливу на відтворення людського капіталу для ефективного управління процесом відтворення національного людського капіталу, що усуває неоднозначність у визначенні стадій процесу відтворення людського капіталу та чинників впливу з позиції інвестування і державного регулювання відтворення людського капіталу (п. 2.1);

– розроблено структурно-функціональну модель державного регулювання економічних відносин відтворення людського капіталу, яка на відміну від існуючих заснована на наукових підходах у визначенні змісту державного регулювання відтворення людського капіталу та змісту механізму державного регулювання, що забезпечить якість відтворення людського капіталу (п. 2.2);

– розроблено структурно-логічну модель державного регулювання відтворенням та визначення вартості людського капіталу, яка на відміну від існуючих застосовує сфери людського капіталу, що забезпечить систематизацію джерел фінансування людського капіталу за основними напрямками інвестування у державному механізмі регулювання відтворенням людського капіталу країни та формування його вартості за видами та національного людського капіталу (п. 2.2);

– визначено структуру та систематизовано показники людського капіталу на макро та мікро рівнях за структурними елементами людського капіталу: освіта, наука, інноваційна діяльність і підприємництво, професійна підготовка, здоров'я, мобільність та ознаками: натуральні, вартісні, кількісні, якісні, прямі, опосередковані, статистичні, похідні, експертні, аналітичні, агреговані, синтетичні, абсолютні, відносні, що забезпечить оцінювання та дослідження людського капіталу (п. 2.3).

– розроблено структурно-функціональну модель відтворення людського капіталу у механізмі державного регулювання відтворенням людського капіталу країни, що, на відміну від існуючих, заснована на параметрах соціальних запитів – компонентах формалізованого процесу державного регулювання відтворенням людського капіталу, яка графічно відображає функціональні особливості структурних елементів процесу відтворення людського капіталу, що сприятиме розширеному відтворенню людського капіталу в контексті соціально-економічної політики держави (п. 3.2);

Отримані у дисертаційній роботі результати, висновки та рекомендації мають теоретичне та практичне значення.

Наукове значення отриманих у процесі дослідження результатів полягає в розробленні теоретико-методичних засад державного регулювання відтворення людського капіталу в інноваційному розвитку країни.

Практичні рекомендації, що містяться в дисертації, впроваджено Департаментом роботи з персоналом та організаційного розвитку Міністерства фінансів України (довідка № 8-24/71 від 29.09.2021); Центрально-Міською районною у місті Кривому Розі радою (довідка № 12-18/58 від 15.06.2021); ТОВ «ІНТЕРМОЛ ГРУП» (довідка № 17/25 від 17.08.2021); Audit Company ALTA (довідка № 01/9-A від 01.09.2021).

До основних розробок, які мають практичне значення, слід віднести розроблені автором підходи щодо взаємозв'язку компонентів структури людського капіталу та видів інвестицій у людський капітал, положень та практичних заходів щодо оцінювання людського капіталу, показників відтворення людського капіталу, для використання при формуванні, відтворенні та прогнозуванні кадрового потенціалу, підвищенні рівня професійної компетентності працівників. Рекомендації щодо домінантів розвитку та фінансування відтворення людського капіталу, у розробці стратегії та проекту економічного і соціального розвитку. Підходи щодо взаємозв'язку структури людського капіталу та інвестицій в людський капітал, управління процесом відтворення людського капіталу, систематизації структурних елементів людського капіталу, основних напрямків інвестування та формування вартості людського капіталу, обґрунтування комплексного підходу до оцінювання людського капіталу, для обґрунтування положень та практичних заходів оцінювання та управління людським капіталом, його якості та вартості, зростанню конкурентоспроможності. Показники оцінювання людського капіталу відповідно його структурних елементів, що покладені в основу керівних методичних документів внутрішнього застосування для удосконалення організації і методики аудиту та оцінювання бізнесу, бухгалтерського обліку та фінансової звітності, юридичного аналізу та людських ресурсів.

Результати досліджень застосовано у навчальному процесі ВНЗ «Національна академія управління» та застосовуються під час викладання дисциплін:

«Політекономія», «Економіка праці і соціально-трудоі відносини», «Маркетинг персоналу», а також під час написання кваліфікаційних робіт бакалаврів і магістрів (акт впровадження від 09.06.2021). Також основні результати досліджень використані кафедрою маркетингу, економіки, управління та адміністрування ВНЗ «Національна академія управління» під час розроблення науково-дослідної роботи «Інноваційно-інвестиційні чинники сталого соціально-економічного розвитку» (довідка №1-АС від 20.05.2021).

Щодо змісту дисертаційної роботи, то слід відзначити, що дисертація складається з вступу, 3 розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації 259 сторінок. Робота містить 25 таблиць, 10 рисунків, 11 додатків і список використаних джерел із 224 найменувань. Обсяг основного тексту дисертації 194 сторінки (8,6) авторських аркушів.

Робота написана українською мовою. Стиль викладення матеріалів дослідження відповідає вимогам, що висуваються до наукових праць такого рівня, вирізняється науковістю, системністю, обґрунтованістю, логічністю та послідовністю. Мета дослідження відповідає темі дисертаційної роботи. Зміст сформульованих наукових завдань структурно та логічно узгоджений, їх кількість є достатньою для розкриття теми дисертації та досягнення поставленої мети.

Кожен з розділів та підрозділів роботи містить результати, що становлять значний науковий інтерес та є обґрунтованими і достовірними.

Так, у першому розділі «Формування основ державного регулювання відтворенням людського капіталу як чинника інноваційного розвитку» досліджено сутність людського капіталу та його формалізацію у капіталі загалом, через компоненти та схеми формування людського капіталу, рівні, внутрішню структуру, типи людського капіталу, для потреб управління національною економічною системою (с. 32-90), на основі чого автором узагальнено об'єкти інвестицій, компоненти та схеми формування людського капіталу, для потреб державного регулювання відтворенням людського капіталу, розробки сучасного теоретичного підґрунтя розвитку інвестування в людський капітал. Даним положенням, стверджується, що економічний розвиток слід розглядати не тільки як підвищення

темтів економічного зростання, а як інвестиції в людський капітал – в компоненти його структури (с. 51-66). За результатами теоретичних узагальнень обґрунтовано підхід, відповідно до якого, склад основ і цілей домінантів відтворення людського капіталу, на відміну від існуючого, повинен включати політику регулювання ринку праці, національну модель боротьби з безробіттям, працевдатність населення, вартість людського капіталу та індекс людського розвитку. (с. 66-90).

У другому розділі «Дослідження методологічних засад державного регулювання відтворення людського капіталу як інноваційного процесу» автором визначені основні чинники впливу відтворення людського капіталу та здійснена їх класифікація (с. 101-117). Як результат розроблено структурно-функціональну модель державного регулювання економічних відносин відтворення людського капіталу, де представлено методи, інструменти і функції державного регулювання циклу відтворення людського капіталу з урахуванням інноваційного підходу (с. 117-138). Систематизована методика оцінки людського капіталу. Встановлено причини та фактори обмеженого практичного застосування адекватних внутрішньому та зовнішньому середовищу, розроблених наукою і господарським менеджментом, методів і підходів до оцінки людського капіталу (с. 138-157).

У третьому розділі «Удосконалення державного регулювання відтворення людського капіталу як комплексу інноваційних заходів» автором досліджено сутність процесу відтворення людського капіталу, розкрито його основні етапи на стадіях формування, розподілу, обміну і споживання (с. 166-184). Досліджено пріоритетні напрямки фінансування відтворення людського капіталу на державному рівні, що дозволило виявити основні проблеми фінансування відтворення людського капіталу, напрями інвестування у розвиток людського капіталу (с. 184-202). Дослідження проблематики відтворення людського капіталу дозволило визначити систему показників відтворення людського капіталу, аналізуючи які, можна виявити причини і наслідки для національної економіки і суспільства в цілому (с. 202-224).

Таким чином, результати наукового дослідження Бенько Н.М., представлені в дисертаційній роботі, достатньо обґрунтовані і мають наукову достовірність.

Висновки за всіма розділами та загальні висновки є логічними та зрозумілими. Результати дослідження можуть бути використані для подальшого розвитку теоретико-методологічних та науково-методичних положень державного регулювання відтворенням людського капіталу для удосконалення механізму державного регулювання відтворенням людського капіталу в Україні. Назва дисертаційної роботи «Державне регулювання відтворенням людського капіталу в інноваційному розвитку країни» повністю відповідає її змісту, що підтверджується метою дослідження та вирішеними у процесі її досягнення завданнями.

Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. За темою дисертаційної роботи опубліковано 15 наукових праць, загальним обсягом 7,96 друк. арк. (особистий внесок автора становить 7,52 друк. арк.), в тому числі: 1 колективна монографія загальним обсягом 10,67 д.а. опублікована за кордоном (особисто автору належить 0,44 д.а.), 3 статті у наукових фахових виданнях України (з них 3 у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз), 4 статті у наукових періодичних виданнях країн ЄС та США, які включені до міжнародних наукометричних баз (з них 1 у Web of Science), 7 тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, що дозволяє вважати виконаними положення п. 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановами Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 та від 21.10.2021 № 979.

Положення дисертаційного дослідження, які складають наукову новизну, повністю висвітлені у наукових спеціалізованих виданнях та обговорені на науково-практичних конференціях. Сформульовані у дисертації наукові результати, висновки, рекомендації і пропозиції належать особисто автору, є його науковим доробком. Особистий внесок здобувача є достатнім.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Аналіз дисертації та наукових публікацій Бенько Надії Миколаївни, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, не дає підстав констатувати щодо допущення

здобувачем порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, само плагіату, фабрикації, фальсифікації). Зокрема, дисертація містить посилання на джерела інформації за кожним випадком використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права; відображає прагнення надати достовірну інформацію про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи.

Представлена дисертаційна робота, незважаючи на достатньо високий науковий рівень її виконання, характеризується наявністю певних недоліків та дискусійних положень, а саме:

1. Спостерігається дублювання дослідження Індексу людського розвитку (ІЛР) у підрозділі 1.3 та підрозділі 3.3.

2. У додатку И автором представлено систему вартісних і кількісних показників оцінювання людського капіталу на макро і мікро рівні. Безумовно, для розробки методики оцінювання людського капіталу, система показників є важливою. Робота значно виграла б якби автор представила також методику розрахунку показників.

3. Структурно-функціональну модель відтворення людського капіталу у державному регулюванні економічних відносин відтворення людського капіталу (додаток Д) потребує пояснення її дотичності до економічних відносин.

4. У таблиці 1.5 (стор. 59) узагальнено об'єкти інвестицій, компоненти та блага, обумовлені інвестиціями в людський капітал, на особистісному рівні, мікро, мезо та макро рівнях. Потребує пояснення, чому отримані блага, що пов'язані з витратами на культуру, розвиток, саморозвиток, виховання і догляд за дітьми, характеризуються як неекономічні, індивідуальні.

Дисертаційна робота Бенько Надії Миколаївни на тему «Державне регулювання відтворенням людського капіталу в інноваційному розвитку країни» є цілісною, самостійно виконаною працею.

У результаті вирішення поставлених теоретичних, методичних та прикладних

завдань в дисертаційній роботі одержано положення і висновки, яким властиві ознаки наукової новизни.

Тему дисертаційного дослідження розкрито в повному обсязі, поставлені завдання вирішено, мету досягнуто, що дозволило отримати нові наукові результати дослідження, які мають теоретичне значення та практичну цінність.

Дисертація відповідає вимогам Наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», «Про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167 та від 21.10.2020 р. № 979), а її автор – Бенько Надія Миколаївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки зі спеціальності 051 – Економіка.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри міжнародних економічних відносин
та регіональних студій Університету
митної справи та фінансів

Максим КОРНЕСОВ

Підпис д.е.н., проф. М.В. Корнеєва

ЗАСВІДЧУЮ

Заслужений працівник культури
відділу кадрів

М. Корнеєва